

ZENPUNKT

Innhold

Fra redaksjonen	1
Silence – Koshin Cain	2
Hva er det med stillhet? – Petter Lohne	4
Beist – Birgitte Haug	7
Livet er støy og døden stillhet – Christian Meeas Svendsen	8
Ord og liv – Hans Børli	13
Etter en stund blir det stille – Petter Lohne	14
Gudsarbeid – Roskva Koritzinsky	16
Katter og meningen med livet – Pål Jakob Walstad	20
Is there anything that isn't nature? And how can we face its collapse? – Birgitte Haug	22
Here being IKEA – Petter Lohne	27
Stillhet som beveger – Om Ida Lorentzens kunstnerskap	30
Kanskje er det Guds rike vi ser – Tyra Margrethe Ekhaugen	32
Fuketsu's Speech and Silence	35
Styret snakker – styret ved RZS	36

Fra redaksjonen

Det er august når du får Zenpunkt nr. 5 i hende. Rinzaizen-senter har arbeidet iherdig digitalt under pandemien. For litt over et år siden åpnet vi zendoen i Grønlandsleiret med et brak, det ble avholdt en bra sesshin under ledelse av shika Leni med støtte av lærer Koshin digitalt. Første del av høsten bygde aktiviteten seg sakte opp på sentret, for så senhøstes å måtte stenge ned. Nå, endelig, i juni i år kom vi i gang igjen med levende zazen i zendo. Vi er tilbake med ritualene, på puta i fellesskap. Sutrasang med trommer og bjeller inspirerer igjen.

Det har vært for stille. En stillhet fylt av mangel på og savn av fellesskap. I redaksjonen har vi sammen siden forrige utgave av Zenpunkt fordypet oss – i stillhet. I dette nummeret er stillhet hovedtema. Du kan fordype deg i erfaringsnære beskrivelser, sett fra lærerens, munkens, støymusikerens, kattens, dikterens, kunstnerens og flere andre perspektiver. Vi håper å bidra til at leserne får ideer og levende erfaring av verdi for sin zen-praksis utav å bla i og lese Zenpunkt 5.

Ida Lorentzens åpne og stillferdige billedverden preger denne utgaven. Hun har generøst gitt oss mulighet til å utforske og velge blant sine bilder.

Siden forrige utgave har det vært avholdt årsmøte for sentret. Rua Nader Al-Modawi er valgt til ny styreleder. Hun har praktisert noen år ved sentret og er sykepleier og forsker av bakgrunn. Christian Meeas-Svensen har gjort en ruvende innsats som styreleder. Han fortsetter sitt engasjement i virksomheten ved sentret. Vi vil gjerne gi ham en stor takk for jobben han har gjort med tålmodig og samlande å bygge opp et solid fellesskap.

Zenpunkt 4 er nesten utsolgt, i likhet med nr 1 og 2. Nummer 4 trykker vi opp igjen samtidig med at nummer 5 kommer i papirutgave. Mange har bidratt i dette nummeret, takk til dem. Vi har utvidet sidetallet fra og med nr 4, og vi har ingenting imot å dynges ned med stoff til nummer 6. Hjertesutraen og «oppmerksomhet» er blant de tema som ligger og modnes i redaksjonen. Men alt og ingenting er av interesse!

Velkommen tilbake til et levende Rinzaizen-senter, og velkommen inn i Zenpunkt 5!

Oslo, juli 2021
Redaksjonen

The maitri upanishad says:

The sound of Brahman is OM. At the end of OM there is silence. It is a silence of joy.

It is the end of the journey where fear and sorrow are no more: steady, motionless, never-falling, ever-lasting and immortal.

In order to reach the Highest, consider in adoration the sound and silence in Brahman. For it has been said: "God is sound and silence. His name is OM. Attain therefore contemplation – contemplation in silence on him".

Silence

In the Zen school our primary task is to find a hidden gate, and then dare to walk through it.

That gate leads to the world of silence. Walking through it is our primary route to understanding, wisdom, and personal change. The gate is hidden because we humans have gotten so used to living in a world overgrown by words and thought, and courage is needed because silence is a world unfamiliar and sometimes frightening to us.

Though finding silence is necessary in Zen practice, it is not enough. After finding that world, we must learn to go back and forth between the world of silence and the world of words, becoming comfortable in both, and integrating the two.

In Zen, zazen is the main tool we use to find the world of silence. It is a form of meditation that is geared towards helping us find inner calm and quiet.

In meditation it is possible to become calm without being completely quiet, but in Zen the quiet part is important, for it gets us used to experiencing the world without language and labels. This allows for a deeper level of calm, and it allows us to experience an aspect of ourselves that doesn't need words.

We sometimes call that aspect "no-self" – for when we are silent we are temporarily without the self that is built of words, thoughts, and ideas.

Giving up our self for a time gives us many benefits. It gives a sense of relief – we don't know how much of a burden our self is until we put it down. And it gives us a sense of well-being – when we give up our past and future, our cares and concerns, we have a curious sense of being OK. This moment is enough. These senses work their way into our everyday lives in ways that give us more equanimity.

The silence of no-self also allows for a different perspective. When we're not trapped in words and thoughts, we can see through our fixed views more clearly. Our stories don't simply repeat, they change. More possibilities appear.

According to Zen this silence is a natural part of us, just one that has been covered over by a lifetime of words. Zen often uses a lot of words to get us to experience the world beyond words. And sometimes it uses no words. In a famous Zen story, the Buddha stands ready to deliver a sermon, and then

does nothing but hold up a single flower. While the assembly waited for his wisdom, one disciple, Mahakashyapa, smiles a broad smile. He understands that silence is the sermon.

The Buddha could have held up a sutra of course, or his begging bowl. But the meaning would change a little. The silence we seek is seen as beautiful and pure, like a flower. It is a natural part of us, and something we share with everything in the natural world.

Zen master Ikkyu wrote a poem, perhaps with the Buddha's flower sermon in mind.

*flowers are silent
silence is silent
the mind
is a silent flower
the silent flower of the world opens*

In his poem Ikkyu says when your mind is silent, the silent flower of the world opens. That's true. When you or I are silent the world blossoms like a flower. Not the world of name and preconceived notions, but a fresh world of color, form, motion. That is entering a different world, the garden of silence.

When I was young my mother read me "The Secret Garden," a classic novel by Frances Hodgson Burnett about Mary, an ill-tempered girl who, having lost her parents to cholera in India, goes to live with her rather cold uncle on an English estate. The turning point in the story is her discovery of a secret, walled garden. Mary becomes intensely interested in what lies inside, and finally, with a help of a sparrow, finds the key to the garden gate her uncle has buried. When she enters and begins to cultivate the garden her life changes, and so do the lives of many others in the book.

The image of a secret garden has stuck with me over the years. We all have a secret garden in our consciousness, one we can find and enter, a garden in which we don't have to think or plan or worry. Knowing this garden can change our life, even if we just know it a little.

You and I don't have to enter into silence perfectly– it makes a difference just to try. Just knowing that there is a

Ill: Ida Lorentzen

secret garden, and being curious about it is enough to begin changing Mary's life. The same is true for us. We may walk in only briefly, and hang out close to the gate for a while. This too helps us. With the encouragement of teachers and a sangha, we may feel we can find the courage to spend more time in the garden, and walk deeper into it.

Silence is a little scary, and takes some getting used to. We identify with our thoughts mightily - our thoughts are our self, as much as our body is. To give up thinking is like giving up on our self, like giving up on our life. At times it can feel like silence is death. It's no wonder it sometimes takes some convincing for us to walk through the gate.

Now that I have sung the praises of silence, I must warn against making the garden of silence your ultimate aim. It is a place to visit, not to live.

In Zen we elevate silence, as I have done in this piece, but we must not fetishize it. In a retreat setting, silence is golden. In a social setting, it isn't always. Sometimes a Zen chill can descend on groups of practitioners, and they forget that warmth is also part of the practice. Quietly ignoring those around you is not being comfortable with silence, it is being captured by it.

Silence is our primary aim in Zen, but it is actually not the most important thing. You are the most important thing. Messy, thinky old you. Silence is nothing special without you. The Buddha's silent sermon is nothing special without the Buddha standing there raising a flower.

Silence allows us to experience the world opening like a flower. And that experience is meant as an aid for me and for you, to help us navigate the world of sound and busy-ness more skillfully.

Visiting the garden of silence regularly allows us to have thoughts without being slave to thought, to have categories without being imprisoned by the categories, to make judgments without being judgmental. It gives us the healthy relationship with the words and concepts that we need in our lives.

Working together, silence and words move us toward becoming more wise and compassionate people acting in the world.

Oshō Koshin Cain
Teacher at Rinzaï zen-senter Oslo

Hva er det med stillhet?

«Whatever kind of question you ask, or whatever you think, finally you have to return to silence. This silence is vast; you don't know what it is».

«Hvilket spørsmål du enn stiller, hva du enn tenker, til slutt må du vende tilbake til stillhet. Denne stillheten er stor; du vet ikke hva den er».

Dainin Katagiri, «Returning to silence».

Er det mening i stillhet?

Hva er det med stillheten, hvorfor lengter jeg til den? Jeg setter meg ned. Jeg forsøker å la det komme som kommer. Jeg forsøker å åpne sansene og samtidig rette oppmerksomheten mot det som kommer. Ser det som faller inn i mitt synsfelt, lytter til lyd som når mine ører, fornemmer bevegelse i kroppen, bølger av noe som strømmer eller sitrer, utvider seg, trekker seg sammen. Jeg fornemmer varme eller kulde, smerte eller fravær av smerte, noe i kroppen som vil noe, noe som gjør noe. Jeg føler noe, det er behagelig eller ubehagelig. Jeg overveldes, har ikke mer plass i meg eller føler meg uten noe, alene. Tankene mine vandrer, sammen med, nært til min kropp, eller langt utenfor og fjernt fra min kropp. Jeg vil bort fra meg, bort fra min kropp. Jeg vil være i kroppen, være sammen med den.

Jeg lengter etter å bevege meg, jeg motstår fristelsen. Jeg venter.

Jeg er sammen med noen. Jeg lytter til ord, jeg sier ord. Jeg sanser den andres kropp, og den andre sanser min kropp. Jeg ser og ser et annet sted. Lar blikket hvile på den andre, eller et annet sted. Jeg tier. Den andre tier, vi tier sammen. Jeg merker en uro, noe i meg vil si noe, noe vil tie. Jeg spør meg, er dette noe jeg bør si, noe jeg ikke bør si, er dette noe jeg egentlig forstår, noe den andre kan forstå, noe den andre allerede forstår, noe som vil kjede den andre, eller være av interesse for den andre, noe som kan kjennes godt eller vondt for den andre? Jeg kjenner ansvaret ved å si eller ikke si noe. Jeg sier noe helt av seg selv, uten tanke eller forberedelse. Ville

jeg eller ville jeg ikke si dette? Jeg stopper ordene, enda de ligger der, ferdige på tungen.

Jeg fornemmer en dypere stillhet. Jeg håper den er et sted for hvile der jeg kan komme til meg selv og nærme meg det felles menneskelige.

Stillheten jeg finner mening i er den stillheten der åpenheten overfor det andre mennesket og andre levende vesener er nærværende. I den stillheten er åndelig erfaring noe felles menneskelig, på tvers av trosforestillinger og religiøse former. Den er et sted vi kan utfordre hverandre og oppdage det nye sammen eller alene. Det kan ligge en frykt eller engstelse i denne erfaringen. Men likevel erfarer jeg den som nødvendig.

Fortellingen om «å kaste den første steinen», en koan om nødvendig stillhet

Jesus ble utfordret til å dømme om en kvinne som hadde «begått ekteskapsbrudd», skulle steines, slik det het i loven som gjaldt på den tiden. Han nølte med å svare, bøyde seg ned, tegnet en stund i sanden, reiste seg og sa: «Den av dere som er uten synd, han kan kaste den første steinen». En måte å forstå fortellingen er at han samlet seg om den jorda han og menneskene omkring ham sto på, og på denne jorda, i dette livet, kunne han se at vi alle er syndere. Han måtte gi seg selv en pause, gjøre noe som ga ham ro i en opprørende og utfordrende situasjon som handlet om liv og død, hevn eller tilgivelse, der han skulle settes på prøve.

Vi kan forestille oss at Jesus lette etter noe som kunne treffe dem som spurte på en slik måte at det kunne åpne seg en mulighet for dem til å forstå sine egne grunner til å skulle steine kvinnen, altså om de selv mente det var riktig. Altså en bevegelse bort fra loven som var gitt av samfunnet de levde i, som påla dem å steine en kvinne som hadde brutt loven, til en personlig etikk, et personlig ansvar for å ta livet av et annet menneske eller la det være. Han ga seg selv en stille stund å se innover og stille spørsmålet: hvem er jeg, hvilken frihet, hvilket ansvar, står jeg overfor i det grusomme som er i ferd med å skje? Hvordan kan jeg møte denne situasjonen med omtanke og medfølelse? Han utfordret dem til å se synderen

Ill: Ida Lorentzen

i seg selv. Han snakket til den delen av oss som er villig til å ta ansvar for egne handlinger.

Det trengs mange slike stille stunder i en hverdag eller i et liv. En slik stund kan være god, den kan være vond. Det er ikke enkelt å oppdage og erkjenne hevneren, bøddelen, den misunnelige eller selvtilfredse i oss selv. Men det er kanskje akkurat den stillheten vi har mulighet til å gi oss selv eller hengi oss til, og som vi så altfor ofte ikke gir oss selv, som åpner for det å være et menneske.

Den klaustrofobiske stillheten, det stillestående som klesha, Narcissus

Det hender at jeg har vært sammen med noen og vi har snakket. Når jeg kommer for meg selv, må jeg plutselig rope. Noe har låst seg fast som må ut. Jeg har tiet om noe jeg ikke kunne si. Kanskje hørte det ikke hjemme i samtalen, kanskje var jeg ikke klar over det før jeg kom for meg selv, kanskje ville det vært sårende for den andre, kanskje hadde jeg ikke ordene. Noen ganger finner jeg ordene når jeg har ropt. Andre ganger finner jeg dem ikke.

Det kan kjennes som det er et sprang, en terskel jeg må over, mellom stillhet og ord, eller mellom stillhet og lyd. Når jeg retter oppmerksomheten innover, ligger det ofte en følelse eller flere i nærheten. Men det skjer ikke alltid, og heller ikke er det alltid en erfaring med medmennesker som dukker opp i tankene.

For ord som sies trenger noen som lytter. Noen ganger hører jeg meg selv si noe, høyt eller lavt eller helt uten lyd, og plutselig har jeg lyttet til det, og det går opp for meg hva jeg sier eller hva jeg tenker. Men det er når jeg sier noe til andre, at det jeg sier aller mest kan forløse eller løsne på noe, låse noe fast eller ta noe bort. Og det kan gjøre meg engstelig for ordene og lydene, det at jeg ikke kan vite hvordan det som kommer ut blir tatt imot.

Her ligger den klaustrofobiske stillheten gjemt. Om jeg i livet har altfor mange erfaringer av ikke å ha blitt hørt eller lyttet til, om mine ord og lyder ikke har blitt hørt eller blitt møtt med «dørgende stillhet» («barn skal ikke høres», «kvinner skal tie i forsamlinger» osv.), da kan stillheten inne i meg kjennes vond. Jeg er innesperret i meg.

Myten om Narcissus forteller om dette. Den unge mannen fortaper seg i sitt eget speilbilde i vannet foran ham. Han synker ned på kne og sovner i det man kan tenke på som innbilskheter og fantasering om egen verdi eller fullkommenhet. På den andre siden av vannspeilet står Echo. Hun er ingen virkelig kvinne, men også en innbilt skikkelse, et produkt av hans fantasi. Han faller i søvn og dør sakte i et forgjeves forsøk på å holde seg i live ved å speile seg selv i det stille vannet.

Denne fortellingen fra gresk mytologi har i vår tid fått fornyet interesse. Zenpunkt har i tidligere utgaver beskrevet den moderne dyrkelsen av selvet som en endeløs avvei. Drøm om personlig beundring og berømmelse får næring av de tilsynelatende mulighetene sosiale medier gir for oss alle. Vi kan håpe at det siste årets pandemi hjelper oss å få øynene opp for fellesskapet og det «vi» som hver enkelt av oss inngår i. Alene er vi hjelpeløse.

Buddhismen har begrepet klesha for å beskrive hinder eller fastlåsing i noe som står i veien for opplysning. Et slikt hinder kan være å henge seg fast i tomhet som den endelige sannhet. Et annet kan være stillhet, det å la seg henføre i endeløs fordypelse i det som er eller står stille. Stillheten der vi er oss selv nok er et slikt hinder.

Narcissus-myten utfordrer til å ta skrittet ut i verden, ta i bruk sine uttrykksmidler og våge å være til stede sammen med andre. Men heller ikke å vike for fantasi- og drømmeverden. I vandringer blant tanker, fantasier og drømmer ligger verdifulle ord og uttrykk og venter. Kanskje nettopp noe som flere enn bare jeg kan trenge.

Da Buddha ble spurt om det kommer et liv etter dette, svarte han med stillhet. I «Case 24 Fuketsu's Speech and Silence» fra Zen-klassikeren Mumunkan», som vi trykker et utdrag av dette nummer av Zenpunkt, berøres bi og ri, sinnets utover- og innover- aktivitet i buddhismen. Begge er feilaktige, står det.

Å stilne aktiviteten i sinnet er nødvendig, men ikke alene. Å åpne sinnet mot det som kommer, det nye, det umiddelbare, det som er, hører med.

Søke stillhet, ta imot den, og bryte med den.

Petter Lohne

Beist

Beistene er stille. Blytunge.
Som fordums kreaturer
eller -
påkledde neshorn og flodhester,
klemte tett i hop sittende ved
Vorter, horn og tenner truende potensiale.

Hodeskaller bærer kjøtt og hud.
Innerst er beinet
Knakk knakk
Hult.
Lyden dempes i tusener av sammenvevde beinstrukturer.

Kulturer kalsifiseres, transmigreres til blod, pust og hud.
Fordommene prydbroderes.
Ingen slipper unna.
De hvite hersker over de svarte,
helst i det ubevisste.
Jeg mener *leseren*.

– Hva er buddhistisk gjestfrihet? Roper hun,
i et vakum. En svart krøll danser over øynene.
Momo!

En og annen hvesing eller grynt fra øglene
som om noen forsøker presse igjennom kropper.
Rød er Rød.
Blå er Blå. Innerst er marginen.
Hun ser ned på hendene
Åpne, de ser opp

Birgitte Haug

Livet er støy og døden stillhet

Intervju med Lasse Marhaug

Støymusiker Lasse Marhaug (f. 1974) er mest kjent for sin ulyd, men kommer egentlig fra et visuelt ståsted. Han vegrer seg for å kalle seg for en musiker, til tross for at han deltar på over et tresifret antall innspillinger som utøver. I tillegg jobber han også med film, tekst, design og prosessering av lyd. Undertegnede hadde en lengre prat med Lasse for å grave i fenomenet støymusikk, og for å prøve å finne koblinger til både stillhet og zen-praksis.

CHRISTIAN: Hva er egentlig støymusikk? Hva er det eventuelt ikke?

LASSE: Støymusikk er lyder satt i en musikalsk kontekst, hørt i en musikalsk kontekst. Grunnen til at det kalles støymusikk er at de mer tradisjonelle byggesteinene i musikk, slik som lett definerbare harmonier, melodier og rytmer, legges til sides. Det kan absolutt være der, men det er ikke like relevant. Med andre ord er støymusikk en musikalsk opplevelse av det rent lydige. Det kan være lett å knytte støymusikk opp mot lyder vi har i naturen, eller opplevelser vi har hatt som barn. Når man ligger i mors mage, hører man bare droner og pulsen av mors hjerte, så egentlig har man 9 måneder med støymusikk før man kommer inn i verden. Jeg tror støymusikken taler til en ur-del av oss, i hvert fall for dem av oss som liker støymusikk.

Støy har egentlig for mye informasjon til at vi klarer å skille ut det som vi vanligvis kjenner igjen i når vi hører musikk. Det betyr ikke at det ikke finnes der, bare at hjernen ikke klarer å differensiere ut fra den informasjonen som finnes. Sånn sett kan, for et utrent øre, ganske mange sjangre oppfattes som bråk.

CHRISTIAN: Må Ola og Kari Nordmann gjennomgå en avlæringsprosess av det de er vant til å lytte til for å kunne høre på støymusikk?

LASSE: Nei, det tror jeg ikke. Du hører det du er vant til å høre. Kommer du fra en klassisk bakgrunn, så hører du

noe klassisk i det. Jeg ga ut en plate som heter «All Music At Once», som kanskje høres ut som en punka spøk, men det er noe i det - støy kan nemlig være all musikk samtidig, og så kan man velge hva man skal høre på. Den kvaliteten ved støymusikk - at jeg kan velge hva jeg vil høre - er nok den viktigste for meg. Det er musikk uten fasit, et fantastisk mysterium som jeg kan velge hvordan jeg skal forholde meg til. Jeg tror de fleste som kommer til støymusikken har den samme følelsen. Jeg kan selvfølgelig skjønne at mange ikke kan forholde seg til det, og heller vil ha en stykke lyd som gir en ferdig historie, som for eksempel forteller at «nå er det fest», men jeg er ikke interessert i det. Tekst synes jeg er distraherende, ettersom det gir en mening. Jeg vil ikke ha det, jeg vil ha total frihet til å velge hva jeg vil lytte på.

CHRISTIAN: I vårt samfunn definerer vi gjerne frihet som «frihet til å velge», men jeg har selv erfart at en større frihetsfølelse kommer fra «friheten fra å velge», altså når man er fornøyd med verden og seg selv i verden akkurat slik verden og seg selv i verden er. Det som hemmer den type frihet er hodene våre, tankene våre. Vi tror at «tanken er fri», men er den egentlig det?

LASSE: Hodet ditt er din verste fiende. Det er hodene våre - eller det som skjer inne i hodene våre - som hemmer oss, som holder oss igjen i dårlige forhold, slike ting. Ikke minst er det gjennom hodene våre at kroppene våre blir kontrollert. Kontrollerer man noen sitt hode, kontrollerer man også kroppen deres. Den rasjonelle tankerekka kan være et fengsel. Her igjen er støymusikken en slags frelser for meg. Den hvisker ut tankene. Jeg oppfatter ikke støymusikk som tidsbasert, selv om jeg selvfølgelig vet at den strekker seg ut i tid. Kritikkk av støymusikk baserer seg av og til på at det er for monotont. Selv hører jeg ikke på det som et «strek», jeg lytter innover i det, og er ikke så opptatt av hva som kommer etter eller hva som har vært før. Form kommer uansett av seg selv, så jeg lytter innover i stedet for bortover, og sitter igjen med en elastisk opplevelse av tid.

Foto: Jo Michael de Figueiredo

Støymusikk har vært en måte for meg å kanalisere all energi- en min på. Jeg kan sitte uendelig lenge med noe, så lenge det er noe som interesserer meg, og i en lydkontekst er jeg veldig tålmodig. 2 timer med én enkelt drone er helt topp!

CHRISTIAN: Jeg har tenkt litt over alle måtene folk kan komme inn i sånne flyt-stadier, som jeg opplever du beskriver. Likevel mener jeg det er en klar distinksjon mellom det å ha et eksternt stimuli som tar tak i konsentrasjonen, kontra det å sitte helt stille med seg selv. Det er en helt annen utfordring.

LASSE: Jeg har aldri meditert, så det kan jeg ikke si noe om. Beskrivelsene og effektene av meditasjon har jeg likevel tenkt ligger nært opptil det å drive med støymusikk. Derfor har jeg nok alltid vært veldig sympatisk til meditasjonspraksiser, men samtidig blir jeg skeptisk når sånne typer ting blir organisert. Da oppstår det hierarki og klikker og maktstrukturer. Den naturlige anarkisten inni meg er redd for de greiene der!

CHRISTIAN: La oss ta tak i dette med hierarki. Kunstformer og -uttrykk som er uttalt frie og anarkistiske, kan ofte oppleves som - eller rett og slett være - hierarkiske eller oligarkiske. Det er mange som blir tiltrukket av zen på grunn av en filosofi som handler om at du ikke trenger å underkaste deg noe eller noen. En lærer er bare en hindring du skal overkomme, osv. Likevel er det så mange som går seg vill i systemet når de først kommer på innsiden. Har du noen tanker rundt dette?

LASSE: Når det blir produsert mye av én ting, så er det veldig lett at parametre som «bra/dårlig» og «riktig/galt» kommer inn i spill. Dernest tenker jeg at vi mennesker har en dårlig egenskap i det at vi søker etter klikker. Det å samle seg rundt en konsensus er en form for ansvarsfraskrivelse. Dette er mekanismer som også skjer i støymusikken, helt åpenbart. Som individ må man forsøke å være litt bevisst på det, og ikke gå i akkurat de fellene.

For min del har den biten gått veldig greit. Jeg starta for meg selv oppe i havgapet i nord. Dette var selvfølgelig før internett hadde tatt av, så jeg gjorde alt via post og fikk innarbeida et eget tempo og en selvstendighet i arbeidet. Jeg er vant til å

jobbe alene, og dyrker eremitt-idealet.

De siste åra har jeg konsentrert meg mer om å la virket mitt være en personlig praksis, og det som måtte komme av bekreftelse og erkjennelse fra omverdenen er bare en ren bonus. En fornøylelig bonus, vel og merke. Utgangspunktet må være at jeg gjør det for meg selv, og den mest interessante støymusikken er den som springer ut fra nettopp det. Det er kanskje problematisk at jeg avskriver den sosiale funksjonen ved et miljø, men jeg tror alle er bedre mennesker hvis vi har det godt med oss selv, og at vi først må ha det godt med oss selv før vi lener oss på noen andre. Ikke at det er noe feil med grupperinger, men man kan ikke løpe fra ansvaret man har som enkeltindivid.

Jeg gjorde en innspilling med en håndfull musikere for et par dager siden, og jeg synes det var fantastisk å se alle disse flotte menneskene og den kommunikasjonen, samholdet og den kjærligheten som er mellom - kanskje spesielt - musikere. Helt magisk. Hvis dette var en fullstendig 100% personlig praksis, så ville jeg bare sittet og spilt støy for meg selv. Det sosiale aspektet er veldig viktig. Når vi gir ut plater eller spiller konserter, tvinger vi oss selv til å finne en ny vinkling på det vi holder på med.

CHRISTIAN: Gjør støymusikk verden til et bedre sted?

LASSE: Det er problem at vi søker mot lykke hele tiden. Man er jo ikke lykkelig, og vi som driver med kunst blir i hvert fall aldri lykkelige. Det handler ikke om at jeg har trua på den såkalte «lidende kunstner», bare det at en kunstner ikke søker etter lykke i arbeidet sitt. Snarere søker en kunstner etter mening. Lykkejaget er livsfarlig, og en umulighet.

Vi ønsker at ting er rolige og stabile, men de er jo egentlig aldri det. Graden av hvor tilfreds man er handler mer om hvordan man forholder seg til det kaoset, om man klarer å danse gjennom det, evt. hva man klarer å filtrere ut. Og man kan ikke filtrere ut alt - da kommer det fort noen på døra og kapper hodet av deg, hehe. Man må hele tiden velge hva man skal sortere ut og hva man skal forholde seg til. Ideen om at ting kommer til å bli stabilt eller rolig er det verste vi kan henge oss opp i. Livet er en ferskvare, og det gjelder å ta tak i opplevelsene før de råtner hen.

CHRISTIAN: Jeg har følelsen av at vi lever i en tid der man helst skal se ting veldig likt, noe som kanskje gjenspeiler seg i hva slags type musikk folk hører på eller kan ta inn over seg. Jeg opplever at smalere og mer eksperimentell musikk er helt utilgjengelig for de aller, aller fleste.

LASSE: Ja, og det er litt rart. I andre kunstformer, så er parallellene til det vi holder på med musikalsk helt akseptert. Det abstrakte i billedkunst er helt innafor. Bestemor har et rart bilde på veggen, og alle skjønner det. Tvetydighet er akseptert i fotografi. Det å grave rundt i menneskesinnet er akseptert i litteraturen. Men så fort vi kommer til musikk, da skal det være fest! Det er tragisk, spesielt med tanke på hvor mye aktivitet det har vært de siste 60 årene. Hvorfor er vi ikke kommet lenger?

En grunn til problemet er at vi ikke anser musikk som kunst, men som underholdning. Det skal alltid selge noe; en stemning eller en følelse. Hvis vi bare kan se på det som kunst, er det mye lettere. Kunsten sin funksjon er at vi går inn i verket og over oss på å være menneske. Kunsten er en empatimaskin hvor vi får lov til å leke en rolle en liten stund. I en bok kan vi være en psykotisk drapsmann, kjenne litt på det, før vi går ut igjen med en litt større forståelse hva som ligger i nettopp det å være den og den karakteren. Det er utdrag av virkeligheten innenfor en trygg ramme. Jeg forventer en sånn opplevelse av musikk. Jeg vil gå inn i den og bli fullstendig fillerista, antagelig fordi jeg har så mye måtehold ellers i livet mitt. Også tror jeg man blir et litt bedre menneske når man kommer ut på den andre siden.

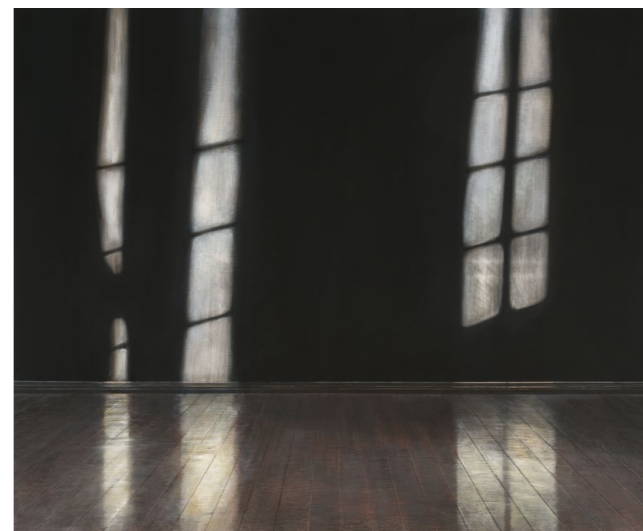
CHRISTIAN: Musikk er en abstrakt kunstform, og jeg vet du ofte visualiserer musikken. Man gjør det samme i mange type religioner; helgener eller guder som symboliserer visse

aspekter ved oss som vi nødvendigvis ikke klarer å beskrive eller personifisere.

LASSE: Min opplevelse av støymusikk er veldig visuell, så støymusikk for meg nesten som en slags hallusinasjon. Når jeg tar på meg produsenthatten og jobber med andre musikere prater jeg også alltid i bilder, noe jeg opplever de aller fleste forstår. Ting som «dette må være litt mer som en gammel traktor enn en lastebil» eller «det må høres ut som regn på vinduet akkurat i det det begynner å regne». Mulig man kan sette en diagnose på det, men det er altså assosiasjoner som kommer til meg ganske umiddelbart.

Vi har et iboende behov for å rydde og organisere i hodene våre. Den menneskelige hjernen er det eneste organet på denne planeten som analyserer seg selv. Selvbevisstheten vår er en velsignelse i form av at vi gjør alle de fantastiske tingene vi gjør, men en forbannelse fordi vi også ender opp med å gjøre veldig mange ikke-fantastiske ting, ting som har negative konsekvenser for oss selv og andre.

Det fine med religion er at det gir deg en mening, og jeg tror det er derfor mange tar så lett til religion. Man slipper å organisere for mye selv, men får en oppskrift, en mening. For dem av oss som ikke er så troende, så må vi gi livet mening. Livet er et som et blankt ark som man selv må male. Uansett har man behov for å rydde i hodet, og jeg tror at meditasjon er ganske lik den opplevelsen jeg har med støymusikk — det er noe som rydder i skallen på en veldig god og effektiv måte. Alternativet da jeg vokste var å drikke seg fra sans og samling, og mange er jo alkoholikere nettopp av den grunn. Jeg tror mange kunstnere har en sunnere tilnærming til det. Samtidig kan man jo også gå seg bort i det her. Det kan bli for masse musikk, og det kan sikkert bli for mye meditasjon. Alt er jo en balanse!

Ill: Ida Lorentzen

CHRISTIAN: Hva er stillhet sammenliknet med støy?

LASSE: Jeg tenker på støy som stillhet. Min mor sa at jeg var veldig sensitiv på lyd som barn, og jeg merker at jeg fort blir sliten hvis det står en radio på i et annet rom som jeg ikke hører på. Jeg har hele tiden et behov for å rydde i lyd, og at støymusikken min er et resultat av nettopp det. Jeg bruker min støy til å hviske ut all den andre uønska støyen. Andre folk sitt ønske om stillhet oppnår jeg ved å tapetsere med min egen støy.

Jeg kan selvfølgelig også sette pris på det vi kan kalle klassisk stillhet; å sitte ute i naturen, slappe av på stranda. Men teknisk sett er det ikke stillhet. Det er masse lyder rundt oss hele tiden, og hvis det blir stille nok, begynner vi også å høre alle lydene som skjer inne i oss: blodet som bruser, øresus eller tinnitus hvis man har det, hjertet som banker. John Cage sa «livet er lyd». Med andre ord blir det ikke ordentlig stille før vi dør. Livet er støy, og døden stillhet.

For en tid tilbake satt en journalist meg opp mot lederen av «norsk forening mot støy». Journalisten trodde nok at vi kom til å være uenig om det meste, men vi kom fullstendig overens og var helt enige i 99% av det vi diskuterte. Faktisk endte det med at jeg ble spurt om å skrive en innledning til årsrapporten deres. Støy og stillhet er ikke motsetninger. Det koker ned til bevissthet rundt lyd, og hva det gjør med oss.

Vi søker jo til musikk for å oppleve ting vi egentlig ikke kan få sagt i ord. Det har den magiske egenskapen at det er immaterielt. Forsøk på å beskrive musikk blir ofte fattige, og sjangre og betegnelser fungerer mest som pragmatiske tilnærminger. Det finnes nok av folk som har skrevet tykke bøker for å beskrive og omtale musikk, men så går det også an å bare kalle det et eller annet, gå på konserten, få opplevelsen og se seg fornøyd med det.

Christian Meaas Svendsen

Ord og liv

Jeg har drømt om at
én gang – en eneste –
skulle ord og liv
bli ett.

Slik skulle det skje:
som når speilbildet av en lom
svimler gjennom vårblått vatn
og treffer den levende fuglen
i en sprut av sølv, ytterst
i spissen av et svimlende
crescendo-tegn.

Hans Børli

Etter en stund blir det stille

Utdrag fra en samtale med pater Arne Fjeld, 86 år, dominikanerpater og bibliotekar fra Drammen.

Det er 100-års jubileum for St. Dominikus kloster på Majorstua i Oslo i år, men allerede på 12-hundretallet hadde dominikanerne et kloster nedenfor Ekeberg. Ruinene av det kan besøkes i middelalderparken. Det var opprinnelig en gave til to franske munkere fra kong Håkon Håkonsson og hertug Skule og fikk navnet Olavsklosteret.

Før byene ble viktige etter folkevandringstiden, var klostrene mer lukket og innadvendte. Mange er det fortsatt. Men det er opprettet mange klostre i byer og tettsteder hvor utadrettet virke står mer sentralt.

I moderne tid ble det i 1921 opprettet et nytt kloster i byen. Det ble bygget her i Neuberggata. Klosteret tilhører den utadrettede kategorien. Brødrene er aktive i samfunnet omkring, samtidig som de i fellesskapet og hver for seg kontemplerer i stillhet. I Oslo finnes det også et mer innadvendt dominikanerkloster, for kvinner, Lunden kloster på Linderud.

I dominikanerordenen står frihet og personlig utvikling sentralt. Brødrene og søstrene skal støttes i å utvikle sine evner. I klosteret er det for eksempel brødre med utdannelse i kunst og litteratur og håndverksfag. Felles er de omfattende studiene alle gjennomgår i teologi.

Klosteret ligger tilbaketrunket bak den hvite murkirken og gata. Klosterhagen er grønn og frodig, og det er stille nok til at fuglesangen høres godt. Arne og jeg snakker sammen en times tid, 2. pinsedag, i biblioteket. Det står noen tomme champagneflasker ved døra i rommet, kanskje etterlatenskaper etter brødrenes pinsefeiring? Arnes stillferdige fremtreden og den varme duften av røkelse gir meg en rolig følelse. Han forteller om dagsrytmen at brødrene lever ganske adskilte liv til vanlig. De sover og arbeider mye av dagen i hver sin «celle». Der har Arne sitt kontor, med PC. Vanligvis er han stille fra kl 0630 til etter morgenbønnen kl 0800. Brødrene spiser et rituellet måltid sammen kl 1330, og kl 1830 er det kveldsmesse (Vesper) i kirken. Ellers går tiden med til utadvendte

Foto: Lill-Ann Chepstow-Lusty

aktiviteter som foredrag og samtaler med folk, og den daglige driften av klosteret. Årlig er det en plikt for alle klosterbrødre å delta i en 8 dagers retrett alene eller i fellesskap ved et annet, ofte større kloster som tar imot gjester. Kirkeåret gir ellers anvisninger til stillere perioder før og under de kristne høytidene, i advent og fastetid.

Jeg spør om Arne har opplevd noen negative aspekter ved stillheten i klosterlivet? «Det må være det at folk som skal lede samtale eller møter har bestemt seg på forhånd for hva som skal bli konklusjonen. Da kan jeg oppleve å bli tiet ihjel eller brakt til taushet ved at den eller de som leder holder på med sine monologer.

Men heldigvis har vi i vår orden en ordning med «visitas». Da har vi enesamtaler med en utsending fra ordenen som er spesielt utdannet i å lytte. Det kan være veldig godt. En gang spurte jeg om ikke han som kom kunne ordne opp i en spesiell ting. Det kunne han rett og slett ikke. Etterpå gikk han ned på kne og ba om min velsignelse.»

«Stillhet er ikke et mål i seg selv...egentlig er det jo en helt vanlig ting. Når kroppen blir stille, så blir sjelen det også. For meg betyr stillheten samværet med Gud. Jeg søker samværet med Gud i nærheten til sakramentene. Jeg setter meg ned og konsentrerer meg om ord, ikke for å lære noe, men for å være sammen med Guds ord. Etter en stund blir det stille. Ordene opphører, og jeg kan erfare en stille nærhet til Gud. Det kan skje om morgenen før og under morgenbønnen i kirkerommet, eller til andre tider på døgnet.

Og så takker jeg. Forresten kommer jeg aldri lengre enn til side 36 i Mester Eckhart sin bok. Det er der han sier noe om takksigelse. Det holder for meg.

Du vet, det hørte jo med til min prosess da jeg gjennomgikk novise-tiden og den omfattende utdanningen for å bli munk og prest etter hvert, å arbeide med stillhet. For eksempel gjennomgikk vi studier i yoga og arbeidet med pusten og kroppen slik man gjør der.

Mange i vår kultur oppsøker andre verdensbilder enn det kristne eller vestlige. Men jeg tror ikke vi kan annamme det fulle østlige verdensbilde. Et eksempel er det at østlige tradi-

sjoner så vidt jeg forstår ikke bygger på jeg-du-forholdet slik vi gjør i vest. Kristne henvender seg til Gud som et «du». Jeg tror vi-et må bygge på at det fins et jeg og et du.

Det er viktig for meg å få sagt at vi ikke er alene i døden. En gang var jeg med på et økumenisk seminar blant annet med en tibetansk buddhist. Hun uttrykte at vi er alene med vår død, slik det står i «Den tibetanske døde-boken». For meg som kristen er det ikke slik.

Vår orden ble i sin tid skapt som reaksjon på den splittelsen mellom sjelen og det kjødelige som oppsto i kristen sammenheng i Frankrike på 12-hundretallet. Denne splittelsen fantes allerede i den første kristne tid, med Manikeismen. For oss er det viktig at begge deler er av Gud. Vi tror, med Thomas Aquinas, at mennesket naturlig ønsker det gode. Det er bare det at vi kan komme til å gjøre ukloke valg.

Stillheten og tilbaketrekningen er en tradisjon helt fra ørkenfedrene på 300-tallet, men fantes også blant de jødiske essenerne før Kristi tid. Man søker med en from og ydmyk holdning å rette seg mot de gamle tekstene, som sagt ikke for å lære noe spesielt, men for i stillhet å nærme seg og erfare samværet med Gud.»

Petter Lohne

Dominikus kloster tilhører dominikanerordenen, Ordo Praedicatorum, som gjerne gjengis på norsk som Prekebrødrenes orden og forkortes O.P.

Kommuniteten i Oslo ble grunnlagt i 1921, og holdt først til i en sveitservilla på den løkkegården som i dag utgjør klosterets hageanlegg. Kirken ble innviet i 1927.

Klosteranlegget ble bygget på 1960- og 1970-tallet i upusset tegl. Klosteret er viet ordensgrunnleggeren St. Dominikus.

Laudare – benedicere – praedicare (lovprise - velsigne - forkynne) er brødrenes credo. Valgspråket er Veritas (Sannhet).

Se klosterets nettside for mer informasjon: stdominikus.katolsk.no

Gudsarbeid

I László Krasznahorkais *Seiobo der nede* framstår det kreative og arbeidende mennesket først og fremst som en som rydder plass til det som allerede er – ikke ulikt en som fjerner kvist og råttent løv fra overflaten av et skogstjern, slik at sola og himmelen kan speiles i tjernet.

I en av de sytten fortellingene i *Seiobo der nede* (2008, på norsk i 2019), beskriver ungarske László Krasznahorkai utførlig forberedelsene til og gjennomføringen av et ritual i et rinzaikloster i Inazawa, Japan. Munkene skal sende sin syv hundre år gamle Amida-Buddha – en statue som vanligvis står i meditasjonshallen – av gårde til Tokyo der den skal settes i stand: Statuen er i heller sjaber forfatning, og blikket, som tidligere har strålt med en overjordisk kraft, har bleknet.

Parallelt med beskrivelsene av munkenes strev med å lære alle sutraene, mantraene og bevegelsesmønstrene som inngår i det daglange ritualet de aldri tidligere har utført, beskrives arbeidet som utføres på Instituttet for nasjonale skatter der helligdommen settes i stand: Først kartlegges statuens tilstand, deretter demonteres den, og så utfører håndverkerne det nødvendige bevaringsarbeidet. Den aller dyktigste av dem har fått i oppgave å arbeide på buddhaens hode. En dag, flere måneder ut i prosessen, bare vet han, så vel som alle hans kollegaer, at hodet er ferdig; de ser det på øynene:

«Blikket er slik det skal være, slik det opprinnelig må ha vært (...) Amida Buddha fra Zengen-ji står der på det hydrauliske bordet i sin opprinnelige prakt, og nok en gang i sin helhet, med et vidt sveipende, ubeskrivelig kraftig blikk, lik et stormkast, så å si feier over samtlige ansatte i Bijutsu-in, inkludert Fujimori Seiichin, som for første gang bøyer hodet og slår blikket ned for en statue, en stund er han ikke i stand til å bære den kolossale, tunge, fryktinngytende og mystiske roen som han – til tross for at en verksjef her i Bijutsu-in ser litt av hvert – aldri før har møtt maken til.»

Å rydde en plass til himmelen

Seiobo der nede blir gjerne beskrevet som et verk om streben etter skjønnhet, men jeg leser den først og fremst som en hymne til menneskets evne til gjennomgripende oppmerk-

somhet. De fleste av fortellingene beskriver tilblivelsen av et kunstverk – et maleri, et byggverk, en maske eller en skulptur – samt arbeidet som senere legges ned for å holde kunstverket levende, enten det er ved å sørge for at gamle kulturskatter ikke forvitrer, som i det ovennevnte eksempelet, eller ved at en skuespiller gestalter en rolle som har blitt gestaltet av andre skuespillere i hundrevis av år før ham, eller lærlinger som fullfører sine mesteres uferdige verk. I tillegg beskrives møtet mellom verket og en bestemt betrakter. Han (det er ofte en mann) kan være en som vandrer omkring i Alhambra, oppdager den hellige geometrien på veggene og kjenner at det svimler for ham, eller en som på nytt og på nytt besøker museet for å sitte foran den samme greske statuen eller det samme ukjente maleriet av den korsfestede Jesus, bare fordi hele livet virker meningsløst sammenlignet med følelsen av å være der.

Betegnende for tekstene er at skillene mellom epoker, land og posisjoner, så vel som mellom himmel og jord, går i oppløsning. Menneskene, uavhengig av om de er middelalderske svennegutter som arbeider på sin mesters maleri, 1900-talls kunsthistorikere som forsøker å fastslå hvem bildets opphavsmann er, eller betraktere som oppsøker eller snubler over maleriet seks hundre år senere, forenes i den samme tilstanden av oppmerksomhet, henførelse og underkastelse. De er alle hjelpere, eller arbeidere, som ikke bare holder verket levende, men også de aspektene ved mennesket som var en forutsetning for at verket i det hele tatt ble skapt: En fortrolighet med at mennesket på en og samme tid er lite og stort, ingen og hellig; at dets oppgave er å formgi instrumentet, ikke være melodien; være budbringeren, ikke brevet. At først ved å rydde plass for noe annet enn det menneskelige – den andre naturen eller det gudommelige – beholder vi paradoksalt nok vår menneskelighet.

Jeg skriver «rydde», for i *Seiobo* framstår det kreative og arbeidende mennesket først og fremst som en som rydder plass til det som allerede er – ikke ulikt en som fjerner kvist og råttent løv fra overflaten av et skogstjern, slik at sola og himmelen kan speiles i tjernet.

For hvem utføres dette arbeidet, kan man spørre seg. For solas skyld? For himmelens? For tjernet? Eller for det neste

Ill: Ida Lorentzen

mennesket som kommer gående inn i skogen og oppdager vannet? Himmelen og sola (og gud) er kanskje likeglade, men mellom linjene står det skrevet at om tjernet dekkes til, er det ikke sånn at det himmelske fremdeles er hos menneskene, men skjult: Mennesket trenger flater (tjern, malerier, skulpturer, dikt, kunstverk, ritualer, skikker) å speile det himmelske i, for hvis ikke mistes det av syne, og da har det samtidig forlatt oss. Det er mennesket som må gi det plass.

Såret, speilet, hjertet, blomstene

Den franske mystikeren og filosofen Simone Weil (1909-43) skriver i essayet *Prerequisite to Dignity of Labour* (1941, Penguin Classics 2005) nettopp om symbolenes speilaktige kvalitet, men hos henne er det materien – den ikke-menneskelige naturen – som aller klarest reflekterer dette evige eller guddommelige: «A reflective property does exist in matter which is like a mirror misted over by our breath. We only have to wipe the mirror to read in it symbols inscribed by eternity». Og med ett tenker jeg på Sylvia Plath, på en bukett røde tulipaner på Sylvia Plaths nattbord. I diktet «Tulips» ligger jeg-et i sykesenga, hun har gjennomgått såkalt behandling, elektro-sjokk, hun er nummen og likegyldig, tømt, men blomstene på nattbordet hennes – en gave fra en besøkende – minner henne på at hun også er levende, og det er ikke til å holde ut: «Their redness talks to my wound, it corresponds».

Diktet, som står for meg som noe av det vondeste som har blitt skrevet, skildrer maktesløsheten til et menneske som opplever seg som adskilt fra det levende og som samtidig lever. Selv om situasjonen hennes er helt spesifikk – man kan si: «Dette handler om psykisk sykdom», «dette er institusjonskritikk» eller kanskje «dette er en kritikk av kjønnsroller på sekstitallet i Amerika» – er det også en beskrivelse av det mest smertefulle ved å være til, være menneske, ha en bevissthet: Jeg vet at all materie er bygget opp av de samme grunnsteinene, og at mønstrene i det minste blad gjentar seg i de største galakser. Jeg vet at det er mer enn syv milliarder mennesker på jorda. Jeg vet at mennesket er mer enn 200 000 år gammelt. Jeg vet at jeg lever. Og allikevel opplever jeg meg som fundamentalt isolert og alene. Jeg ser skjønnheten og sammenhengene, så vel som den uopphørlige lidelsen som også

forbinder verden, men så er det borte igjen. Depresjonen: Jeg lever, men jeg kan ikke leve, derfor lever jeg ikke, derfor blir det levende en påminnelse om det jeg er og likevel ikke kan være.

Hovedpersonen i diktet, som nærmest er lenket til senga, er i ferd med å gi opp, synke ned i den nummenheten og glemselen som behandlerne mener er bra for henne. Men blomstene plasseres på nattbordet, og de snakker ikke bare til såret hennes, men til hjertet: «And I am aware of my heart: it opens and closes / Its bowl of red blooms out of sheer love of me».

Mennesket fornemmer at alt allerede er elsket, men det vet ikke hva kjærlighet er.

Påminnelsen om at man lever, ergo er forbundet med alt levende, trenger ikke å kjennes som en nåde slik det gjør i lesingen av fortellingene i *Seiobo*. For den ulykkelige, innesperrede eller rasende kan den kjennes som en forbannelse, som et krav, som en smerte. I *Den hemmelige hagen* (1911) av Frances Hodgson Burnett orker ikke godseieren, Marys onkel, å besøke den avdøde konas hage, og soveværelset hennes ligger bak lås og slå. Tingene, så vel som plantene og blomstene, blir med sin glødende, stille kraft kanskje ikke bare en påminnelse om konas død, men også om at han selv lever. Og heller ikke for ham er det mulig å møte en sånn erkjennelse.

En allerede fortapt verden

Seiobo er skjønnlitteratur med klare åndelige overtoner, og samtidig et filosofisk verk som mellom linjene antyder at (kanskje særlig det moderne) menneskets oppfatning av å være et «jeg» og leve i et «nå», samt dets begreper om lykke og frihet, viktig og uviktig, eller ideen om «personlighet» som noe adskilt fra andre «personligheter» og fra alt annet levende, er en destruktiv illusjon. Det finnes en dyp pessimisme i Krasznahorkais forfatterskap som kommer sterkere til syne i romaner som *Satantango* (1985, på norsk i 2016) eller i reiseskildringene *Destruction and Sorrow beneath the Heavens* (2004, på engelsk i 2016). Der framstår menneskeflokkene, det store kollektivet, som et vesen som ønsker å se verden brenne, som vil legge alt i ruiner, som higer etter glemsel og ødeleggelse.

En verden bestående av godseiere som har barrikadert seg på skyggefulle kontorer, neddopede pasienter i sykesenger og onde trollmenn som helst vil se verden badet i mørke, som ikke orker synet av blomstene og hagene, som raserer byggverkene og maleriene, som gir avkall på ritualene og det langsomme og tilsynelatende unødvendige arbeidet, som ikke orker å anstrenge seg, som ikke evner oppmerksomhet, som mangler ydmykhet og forstand.

I *Seiobo* rettes oppmerksomheten mot det som skinner. Samtidig er det som tekstene fortviler over en allerede fortapt verden, der skjønnheten og lyset kanskje ikke står til å redde. Det er som om de sier: Retter vi ikke oppmerksomheten mot disse blanke flatene, rydder vi ikke plass til dem, både utenfor og inni oss selv, sier vi samtidig ja takk til å gi avkall på en av menneskets viktigste oppgaver, nemlig å formidle, forvalte, legge til rette for at noe – enten det kalles gud, universet, den ikke-menneskelige naturen – skal kunne utfolde seg og komme til uttrykk på jorden. Og bare ved å vie kreftene og oppmerksomheten til noe slikt, blir mennesket i stand til å se gjennom illusjonene som både menneskenaturen og samfunnet stiller opp, om hva det vil si at noe er levende. Men for å i det hele tatt ville rydde, krever det et fundamentalt annerledes syn på hva et liv er og bør være.

Nåde

Da Krasznahorkai besøkte den amerikanske litteraturkritikeren Michael Silverblatts radioprogram *Bookworm* i 2012, i forbindelse med lanseringen av den engelske utgivelsen av *Satantango*, ble han konfrontert med den dystre tonen i forfatterskapet sitt, og han svarte noe sånt som at «å finne en vei ut er målet med alle bøkene mine. Men jeg mislykkes. Jeg stenger bestandig leseren inne». Slik jeg ser det, er *Seiobo* denne veien ut. Tekstene – med setninger som løper over mange sider uten et eneste avsnitt eller innrykk – hensetter leseren i en lignende tilstand som personene i tekstene er hensatt i. Fortellingene oppleves som en strøm man kan lene seg inn i og trekkes videre av, man må være myk, la seg føre, gli med, og samtidig være skjerpet og årvåken. Hver fortelling ligner den neste, slik bevegelsene i et kroppsarbeid eller et ritual ligner hverandre og samtidig ikke – slik enhver gjentakelse også

innebærer en ørliten forandring. Selv om det finnes en fortvilelse her, over en verden som herjes av voldelig glemsel, løfter boka først og fremst en rekke verk, praksiser og tradisjoner fram i lyset, beskriver dem ned til den minste detalj og sier: Dette finnes. Denne oppmerksomheten og nåden er mulig.

Roskva Koritzinsky

Roskva Koritzinsky (f.1989) er forfatter og redaktør for filmtidsskriftet *Montages.no*. Hun praktiserer ved Rinzai zen-senter.

László Krasznahorkai (f. 1954) er en prisbelønt ungarsk forfatter. For romanen *Satantango* (1985, på norsk i 2016), mottok han den internasjonale Man Booker-prisen. Romanen *Seiobo* der nede, som Roskva Koritzinsky skriver om her, kom opprinnelig ut i 2008.

Sylvia Plath (1932–1963) var en amerikansk forfatter. Mest kjent er hun for diktene sine, for eksempel samlingen *Lady Lazarus* (utgitt posthumt, gjendiktet til norsk i 1986) og den selvbiografiske romanen *Glassklokken* (1963, på norsk i 1974), som kretser rundt selvmord og død.

Denne teksten har tidligere stått på trykk i *Bokvennen Litterær Avis* nr. 6 2020.

Katter og meningen med livet

John Gray
"Feline Philosophy – Cats and the meaning of life"
Published 2020
Allen Lane in imprint of Penguin Books

«Eternity is not another order of things but the world seen without anxiety».

Boken «Feline Philosophy» er en lesverdig bok om katters filosofi skrevet av filosof John Gray. Han har tidligere skrevet ulike bøker som tar for seg dyrenes perspektiv og i denne boken belyser han vårt forhold til katter, både i vestlig filosofi-historie, samt i greske, kristne og egyptiske kulturer og andre steder i verden. Kattenes egen filosofi knytter han nærmest Spinoza og daoisme, i det å leve ut sin egen natur og han nærmer seg flere steder zen. Eckhart Tolle skal ha sagt: «jeg har levd med mange zen-mestere - de var alle katter».

«A feline philosopher would not encourage humans to seek wisdom. If you do not take pleasure in life itself, find fulfilment in inconsistencies and illusion».

Katter bosatte seg blant mennesker i Midtøsten for ca. 12 000 år siden og i Kina for ca. 5000 år siden. Som de fleste opprinnelsesmyter, er det en liten koan knyttet til om katter temmet mennesker eller om mennesker temmet kattene. Katter reduserte skadedyr knyttet til matlagring og avfall etter slakt, slik at mennesker kunne bli værende lenger på samme sted. John Gray mener at det var kattene som initierte prosessen, og at vi aksepterte det mer fundamentalt sett siden kattene lærte oss å bli glad i dem. De manifesterte et eget forhold i det at de ikke lot seg kue og ble et symbol på noe annerledes.

Exhaust death!

Filosofi har sitt opphav i eksistensiell angst og jakten på mening, ifølge John Gray. Katter har ikke dette behovet, i sin grunnleggende natur har de ro og glede. Mennesket ser der-

imot ut til å være misfornøyd med sin egen natur, og må kjempe for å oppnå glede og ro, eller alternativt finne opp et virvar av distraksjoner som trekker fokus vekk fra vår grunnleggende tilstand. Kattenes filosofi uten eksistensiell angst som sitt grunnlag vil være mer lekende enn våre filosofiske betraktninger.

Katters filosofiske utgangspunkt har gitt dem ulik status opp gjennom historien. I Egypt fikk de gudestatus og ble sammenlignet med solguden. De fikk egne tempel og ble mumifisert i store antall. De kristne i europeisk middelalder så derimot katter som både djvelske og okkulte, og behandlet dem deretter. Katter har også en særegen status i japansk kultur, uten at Gray omtaler det. De er med i alt fra mytologiske fortellinger til pop-kultur og det finnes en egen øy der kattene nesten har tatt over, Aoshima i Ehime prefekturet. Forfatteren Soseki Natsume skrev den kjente japanske klassikeren «I am a Cat» tidlig på 1900-tallet, med det søte zenrelevante sitatet - «anyone who declines to sit on the cushion is, in effect, casting a slur on its cushionly good name».

Boken «Feline philosophy» har mot slutten et eget kapittel som tar for seg katters etiske grunn. Det trekkes inn perspektiver både fra nevrovitenskapens Antonio Damasio og norske Jon Wetlesen i diskusjon rundt Spinoza. Katter humrer nok godt av begrepet fri vilje. Deres frihet er nærmere knyttet frihet fra selvbilde, tilhørighet, behov for å konstruere sin egen historie, konseptuelle bindinger, språkets iboende forførelskhet og jakten på eksistensens mening.

«Do not struggle against fears of death. Let them die away».

Så i sin fritid hva gjør kattene? Jo, de maler. Kroppslig sensorisk og ikke-konseptuelt maler de seg inn i evigheten. En kombinasjon av aktivering av diafragma og stemmebåndene skaper vedvarende vibrasjoner mellom 25-150 Hz. Filosofen Wittgenstein har skrevet:

«If by eternity is understood not endless temporal duration but timelessness, then he who lives eternally lives in the present».

Pål Jakob Walstad

Ill: Ida Lorentzen

Is there anything that isn't nature? And how can we face its collapse?

A conversation with Hojin Sensei, Zen teacher and artist.

Hojin Sensei is one of the teachers at Zen Mountain Monastery in Upstate New York. I studied with her when I was in residence at the monastery earlier this year and last year. I left my old life of supposed comfort and a successful career as an architect behind, in favour of intensive Zen training. Why? After more than 15 years of contemplative practice still an unsustainable life had calcified. I knew I was jumping in at the deep end — of course I was afraid. But I was more afraid to stay, and I trusted the water would catch me, and send me safely down the river.

I really needed to honor this precious and short life much higher.

In light of the current situation on our planet, with the destruction of ecosystems and entire species going extinct at an alarming rate, I had this conversation with Hojin Sensei about nature. Hojin's background is in the arts, so it is unavoidably also a conversation about art as an inseparable way of practicing and developing wisdom.

Is there anything that isn't nature?

BIRGITTE: When we think about nature in relation to Zen training, what's your first take on that?

HOJIN: I don't have to look further than the tip of my nose. What are we calling nature? I am nature itself. My path is the same thing as a tree, a cloud or a river. One thing our Zen practice leads us to is that the very body of nature is one's own body. We can see the relationship — how we care for our bodies is often the same way we care for the planet. If there are un-lived parts in oneself, then it's hard to care. We just don't see certain things if we haven't lived through our own embodiment.

I remember somebody asked me «When I was little, what was my first conscious experience?» and I was like «Oh my gosh. What was my first conscious experience?» And what

came up was this image of myself barely being able to walk and being in sand at the beach by the ocean. It was this very intimate feeling of my body in this material. It didn't have names or titles, but I remember feeling: «Oh, this is all me». All sand and this little thing that could hardly walk and being held in the warmth of it. Then going to where the water was, where it got wetter and wetter and wetter. I would sit down and my mom would take the sand and just drip it all over my legs making castles, and the water would come and take it away. I remember just being totally absorbed and melded with all of that. All of that felt as my being.

In the Daodejing (Tao te ching by Laozi – red.) it says: «They who love the whole world as if it were their own body, can be entrusted with the world». And we're here to awaken from that illusion of being separate. I think practice helps us release all the narrative — that's what separates us. We quiet down to the still point, releasing all the language that we put on things so we can hear. And see in and through all the concepts.

Liminal practices

BIRGITTE: In what way is your art practice informed by nature? And does coincidence or improvisation play any part in your practice?

HOJIN: It's all improv! I live very close to nature in the mountains and woods, and at night when I go up to my cabin and the moon's out, I'll enjoy putting my body in the shape of the mountains or following the silhouette of a tree in the dark. I have gotten to know the trees on my path, they are my friends and my ancestors. I talk to them, we commune with each other.

We tend to think of nature as mountains and rivers, trees, birds and beasts. What about buildings, sidewalks, cars, are they not nature? That's the nature of the city. These things are also made of materials from the earth, metals and living things. What we call «life» is movement, a creative process.

Foto: Dharma Communications Archive

There are living things all around, always influencing, whether we care to notice that or not. If the mind is preoccupied and full of something inside, we miss a lot. We might even forget we walked a certain path if we're filled with thought. So there's a difference there, when we open up to the environment - allow to be touched by it and touch it.

BIRGITTE: That reminds me of the fluidity that comes with not clinging to a rigid sense of self, being able to change and adapt to the situation.

HOJIN: Right, because the situation is all mind. If I don't want what is present, there will be suffering. If I have what I want and I fear losing it, the same is true.

Our language that separates

BIRGITTE: The deep-ecologist Arne Næss said: «Human nature is such that with sufficient comprehensive maturity, we cannot help but identify ourselves with all living beings beautiful or ugly, big or small, sentient or not. Deep ecology is proposing that we change our world view entirely, and then the solutions for the environmental problems will simply be clear to us». Do you think that by changing our view to being less human race-centered, the solutions to our environmental challenges will naturally seem obvious?

HOJIN: We're so geared to possessing and commodifying things and getting something out of something. We've grown to relate to nature for the way it's going to function to serve us. «Oh, can I get money for this? Can I turn this into this?»

This contrasts with our early experience and most cultures throughout history: there was a time when we could hear the entire world speak. Anthropologists call this animism. The most pervasive worldview in human history. Animistic cultures listen to the natural world. For them birds have something to say, so do worms, wolves and waterfalls. They have not ceased to speak, but we can't hear them anymore.

Everything is wondrously alive - trees and mountains. If we have that view and we recognize that in ourselves, then we'll care more, we will love. I think that would change how we relate. We wouldn't be able to pollute. We would know

it's us. We would see «Oh my god, I'm killing myself». But because we mostly are in separation, reinforced with our language, we create a distance. We don't see the harmful things we do. There's no thought really on the backlash or how it'll end up. Many indigenous people still believe and know there aren't two worlds: people and nature. It's one reality. One world. And it's saturated with embracing everything that is here.

Oryoki - to practice just the right amount

BIRGITTE: I listened to a dharma talk by Hogen Sensei where he was remembering a naked deforested mountain on his trip to New Zealand. He said: «It hurts so bad. I can see the commercial value, but it still hurts. I can't tell you how it hurts. It just hurts». I resonated a lot with that.

HOJIN: Yes. And what comes to mind is that we don't know the oryoki of relating to life: Oryoki means; the appropriate response, or just the right amount. It's like we're so consumed by and aggressive in our taking. You know there is a food chain and every creature needs to feed off of something else to survive. But most people don't have a way to acknowledge this, «I'm taking something, I'm killing right now», and take the responsibility and honor - bow down in reverence, with humility to the mystery and the awesomeness of even being part of this incredible display of life. Having humility that we can even take something to have nourishment, to house ourselves.

We go hog wild (to practice no restraint), and a lot of it's wasted. Because we just want what we want and then just discard things. We don't use all of it. It really hurts. I remember working and living with people that used all of the vegetable, even the little piece they cut off was thrown into a pot to make more broth for soup. There was not one part that wasn't honored all the way down. It seems so easy to discard, to disrespect. It's become easy. It seems to be more the norm. It's not natural. It's because that's how we feel about ourselves and how afraid we are of not being in control. This sense of dominating things is a mentality that is just killing. It's killing ourselves in the same way that it's killing the Earth. We want not to be inconvenienced with the truth that

so many of our creations have been harmful and have had great backlashes that we did not anticipate mostly because of greed.

The Maori perspective is «I am the river and the river is me». Their geographic location is part and parcel of who they are. That's how I feel about this mountain. You know, it's part and parcel of who I am. So if something happens to it, I feel it.

I used to work on roofing tar paper which I loved because I loved to paint starting from a black surface. The material responds a lot like clay, I could dig and scratch into it. It was soft, malleable, and it retained a memory of the mark made. I loved that it gave this history of a mark-making process. So I decided to go see how tar paper was made. When I went to the Georgia Pacific, one man I met with had on his wall a framed large photograph of a clear cut mountain. I found this very disturbing and strange. So I inquired about it and learned that tar paper was all wood pulp dipped in asphalt. They were clear-cutting forests to shred the tree pulp to make tar paper and other building supplies. That was the end of working on that material. I just couldn't work with it anymore. So now I am more concerned with where things come from, how they are made. Even paper. I feel the trees and I do use it.

Responsibility and showing up

BIRGITTE: I find it so important that leaders express reality, that they really acknowledge what's going on. When they don't, I think many people have a hard time acknowledging that their own pain is from the suffering in the world.

HOJIN: A person in power has to understand what comes with that role and that it has influence. It doesn't dismiss someone's individual responsibility to notice. Everyone may have their own «reality». We can ask: Is there the least harm being created? There may always be some harm in decisions that are made. Leaders need to be well informed. It definitely helps if a person in leadership is truly caring and altruistic. This person at best needs to be willing to lead with vulnerability and listen when others point things out. When a leader is uncaring then it's time for the people to rise. It is our responsibility as citizens to speak out loud.

BIRGITTE: These days however a lot of people find themselves alone in whatever they are experiencing. And they don't know in which way they can step up to responsibility because they don't feel like they belong anywhere.

HOJIN: I was just looking at an old Zen koan and it was about an old woman who was a hermit in China. Which was unusual, because women were not usually the hermits. A monk came up and said «Are you alone?». And she said something like «Well, the trees and the rocks and rivers are all my relatives».

For some that recognition is true - we are never truly alone. We can be alone and not lonely. We can be very lonely even in a group. So, I think we all need some kind of support, whether it be trees and the rocks and the moon as our companions. I think we've gone far away from home.

I am finding that this pandemic has brought so many people hard and fast into their bodies. Many people I speak to have lost so much, and are finding for themselves what really matters, what is the most important thing. This seems to have accelerated in us humans. Many of the things that we used to reach for to escape, to distract ourselves, have slipped away or have taken on a different meaning. Many people are seeing their minds more closely - both the radiant aspects and the difficult displays of mind and seem to be going in deeper to attend to the suffering. It feels as though the imperative to stop messing around with our toys is at a higher frequency, that we need to just stop!

Touched by the world

BIRGITTE: To wrap up, do you have something to say about Zen and outward engagement? Buddhist teachings really fit with activism and yet we don't always see that happening.

HOJIN: I feel the work needs to begin «at home» while at the same time taking up the so-called external world we live in. For me that means, taking care and examining my mind and intentions very carefully, examining my own inner oppressor, tyrant and controller. It means working within a community, where polishing with one another takes place. It means studying the ways of wisdom and working with wisdom keepers.

I don't know where this world is going, I don't know if we're going to survive as a species, but I'm actively looking at my own karma and the karma of my ancestors: genetically, culturally and as a nation. I practice actively creating goodness, being a protector. I am learning to speak up and out for justice. I am going to die, that is a fact, and I want to go without regrets for not having tried to do my best. My teacher used to say, «Know your power». To then recognize the time, place, position and circumstance. Who are you? In what times are you living? How can you be effective? What's your place? What's your position? What can you do as a bodhisattva citizen?

Joanna Macy says «An oyster in response to trauma grows a pearl. We grow and offer our gift to active hope». I think that's a nice metaphor, that an oyster can't make a pearl unless there's grit in there: That's what activates the whole process. Not too much grit, but enough grit. And remember to care for ourselves when we work with our overwhelm and to take one thing as it arises.

BIRGITTE: Thank you. I look forward to talking next time, maybe more pleasure than labour then.

HOJIN: Yes, exactly, pleasure, joy. Joanna calls it active hope, I call it joy. To find that, even in the worst circumstances. There's a beauty everywhere, and that gives you a step.

(This interview was conducted June 2020)

Birgitte Haug

Jody Hojin Kimmel, Sensei received the priestly transmission (the transmission of the Precepts) from Daido Roshi, who began the process in 2009, and from Shugen Roshi, who completed the transmission in 2012. In 2017, she received full dharma transmission from Shugen Roshi. She is currently the Training Director for the Mountains and Rivers Order and co-Director of the Zen Center of NYC. Hojin Sensei began her artistic career early and has taught drawing, ceramics, and painting, opening people up to the wonders and mysteries of the creative process. She has been in full-time residential training at the Monastery since 1990.

Bio by ZMM website

At Zen Mountain Monastery sangha members tending the garden during sesshin work practice. Foto: Birgitte Haug

Here being IKEA

Kreg Viesselman
"Here being IKEA"
Publisert: 2019
Ikkeno Press

«Here being IKEA», Kreg Viesselman utforsker sinnets dybder i speilbilder av sitt eget bakhode, fra sengen i avdeling for soveromsmøbler, og i synet av svenske kjøttboller

Grua Mirrors

A friend challenged me:
«Go there
and try to be honest.»

So there I was
and to be honest
I was unhinged
by standing between
two large mirrors.
Capable for once
of seeing the back
of my own head -
seeing both sides of myself
gradually diminishing
in either direction
into infinity.

Grua speil (Grua er et sted i Nordmarka)

En venn utfordret meg
«dra dit og prøv å være ærlig»

Så der var jeg
og for å være ærlig
jeg gikk av hengslene

stående mellom
to store speil
For en gangs skyld
i stand til å se
baksiden av mitt eget hode -
å se begge sidene av meg selv
gradvis forminskes
i begge retninger
inn i evigheten.

(Min oversettelse)

Kreg Viesselman har skrevet ned noen erfaringer han har gjort seg under sine ekspedisjoner til IKEA. Sammen dvelte han og jeg en stund ved hans strofer, og kanskje kom vi et lite skritt lenger i å fatte det universelle, et sted mellom IKEA på Furuset, Kreg sitt fødested i Amerika og skandinavisk enfoldighet. I utgangspunktet var nok IKEA ikke en sinnstilstand som noen av oss følte seg spesielt hjemme i, men en tilstand vi mest av praktiske og økonomiske grunner, begge ofte vender tilbake til. Så hvorfor ikke gi det en sjanse. Kregs dikt er samlet i en liten bok med bilder tatt av Katarina Skjønsberg av hus, gater og hekker som fanger noe av IKEA-ånden, slik store deler av verden kjenner den. Jeg ga meg frimodig i kast med å oversette noen av diktene, en umulig oppgave ifølge forfatteren. Det gikk frem og tilbake en stund, og her er resultatet. To dikt lar jeg stå på engelsk, mens det ovenstående og et til kommer på begge språk.

På siste side har forfatteren nådd frem til en foreløpig slutt på sin IKEA-kontemplative virksomhet. Han oppsummerer på vers sine erfaringer som ikke har vært uten ydmykelser og smertefulle sanseopplevelser. I diktet «Do We Go Wood» skriver han

(Do We Go Wood?)

Do we go wood
or only veneer?
Ivar or Ekby?
How long does a
cloth laundry basket last)

I'm up to my loins
in colored balls
trying to catch a two-year-old
up to my neck in these
petty humiliations
that cheapen me
that deepen me.

For meg oppsummerer disse linjene de eksistensielle valgene IKEA stiller oss overfor. Fra Sao Paulo til New York, Peking og Furuset stilles familielivet på prøve. Er far i stand til å kravle rundt på likefot med sin to-åring til alles beskuelse? Her gjelder likestilling! Hvis vi sparer litt hver måned, hjelper IKEA oss med å få enda mer for pengene. Men forfatteren utbryter i et øyeblikk av tenksomhet:

Things I Think I Need

I need a trip here
every third year or so
if only to check
if anything's changed
or moved against this
unchanging backdrop
of continuous movement.

I really ought
every so often
to take a walk through this maze
of items I know
I will never need
and the things
I really should have picked up
a long time ago.

Prøver vi som IKEA-kunder å holde oppe en politisk bevissthet om hva denne skandinaviske velstanden koster verdens fattige; tømmerhoggerne, fabrikkarbeiderne, underbetalte ekspeditører som overvåkes og ikke tillates å organisere seg? Forfatteren reflekterer i dikterisk kontemplasjon på kafeteriaen med sin familie;

Sitter fast på kafeteriaen

Forbi en tallerken kjøttboller
over min kones skulder
og gjennom et panoramavindu
konfronteres jeg av de høye åsene i Nordmarka
dekket av rekke på rekke
av svart-grønn gran
lenket arm-i-arm
samler de seg rundt dette anlegget
isolerer denne lille lommen
av gult og blått
som død hud
stivna spytt i en østers
klemte rundt et sandkorn

Eller kan disse trærne se bort
flykte lenger inn i villmarka
fjerne seg fra disse lave høydene
med oss nykommere?

Eller bli jaget
av spissen på våre bajonetter
som Cherokee-folket
på Tårenes Sti?

Selvsagt, intet beveger seg
hverken trær eller bygning

Dette er bare det fastlåste
slik det ser ut

Det virker som,
for å få fatt i en pakke pepper
må jeg strekke meg rundt
denne søylen av salt.

Kreg Viesselmans åpner for et nybegynner-sinn på IKEA. Denne samlingen anbefales for folk som frykter at IKEA og liknende ritualer, der vi bys opp til dans rundt gullkalven, skal sluke oss. Det er håp, ikke minst på IKEA.

Petter Lohne

Stillhet som beveger

Ida Lorentzens billedverden har et stille nærvær som beveger langt inne

«Fremtiden ligger i landskapet, der ute er Nuet. Psyken ligger i fargenyansene».

I arbeidet med denne utgaven av Zenpunkt tok vi kontakt med Ida Lorentzen. Allerede i vår første telefonsamtale møttes vi et sted der en søken i eller bakenfor stillheten kjentes nærværende. «Det er jo dette jeg har holdt på med hele mitt liv», var Idas kommentar.

Det er utenfor vår kompetanse å gi noe i nærheten av en fyldestgjørende presentasjon av hennes kunst. Her har vi med Idas tillatelse plukket frem noen sitater fra en artikkel i bladet «Kunst» publisert av Anne Marit Muri i utgave 5, 2016; «Rom for Stillhet og Undring».

Ida forteller fra sitt møte med Wilhelm Hammershøis bilder:

«Jeg fikk se en kunstner som formidler en stillhet som jeg kunne kjenne meg igjen i. Også forenklingen. Melankolien. Tid og sted som er utvasket, som bar bud om en mystisk distanse. .... Et maleri er et begrenset rom. Maleriet er også et taust rom. En firkant. Noe intimt.»

Ill: Ida Lorentzen

Bildene hennes handler mest om relasjoner, mener hun. «Rommet huser legemet, og legemet er bolig for sjelen. Denne min romverden symboliserer kontinuiteten i livet. Rommet jeg dikter, er en uvirkelig virkelighet. Det er ikke det ferdige bildet som er viktig for meg. Det som er viktig, er den tiden jeg bruker på å male hvert enkelt bilde. Med det mener jeg den lange fysiske prosessen å lykkes og feile, å legge lag på lag med maling. Og når nye farger ubevisst vokser frem underveis og gir rommet og gjenstandene identitet.»

Fra hennes CV, hun er født i 1951, leser vi følgende; «*Light is life in the painting. The room is where life exists. We build our rooms and light gives them life*».

Ida Lorentzen vandrer i og skildrer gamle og nyere rom og hus. Noen få gjenstander, som hun tar godt vare på, som bord eller krakker, kommer tilbake i mange av bildene. Kroppene og sjelene som har levd eller lever i disse rommene kan være nærværende uten at vi møter dem i menneskelig form. Men det åpner seg rom der den som lar seg invitere kan gå videre sammen med henne eller alene.

Redaksjonen

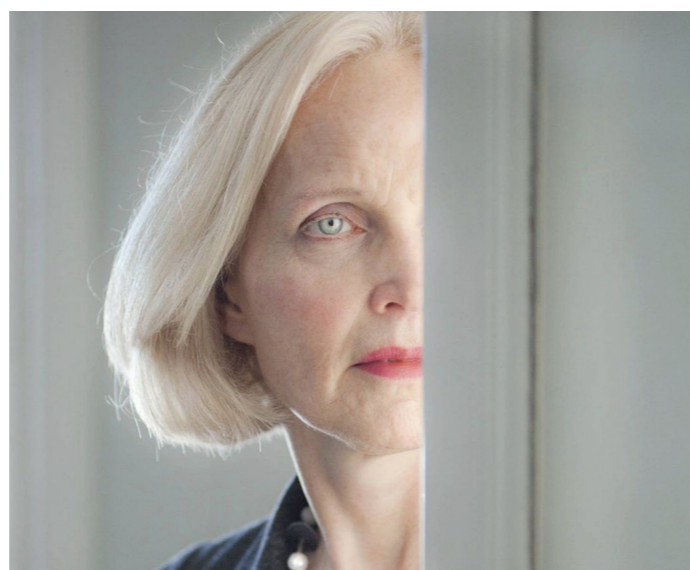

Foto: Agnete Brun

Hus på såler
setter foten ned
lager et avtrykk akkurat der
som er ditt sted
et sted for kroppen å gå inn i,
husets ro er kroppens ro,
du holder deg der
huset holder deg der, midt i,
fratrekte rom eller
siste skanse når verden oppløses,
du ser himmelen eller tenker
deg himmelen derfra
orienteringspunkt for å bo

samfunnet og bo inne,
ut med skreppe, maskingevær
eller stresskoffert, pisket ut
av hjertet som banker, iskalde føtter
snu til det lille spenstige
hjørnet igjen for å male det
på dialekt – et partitur
som puster stedet og deg
hit og dit og
lattermildt sammen
til huset blir tatt fra deg
eller midten forskyver seg i deg,
du må flytte etter,
hus på såler venter ikke.

Erling Kittelsen

Kanskje er det Guds rike vi ser

Paul Tillich: teolog og filosof med buddhistisk lengsel

«Therefore, commune with nature! Become reconciled with nature after your estrangement from it. Listen to nature in its quietness and you will find its heart. It will sound forth the glory of its divine ground. It will sigh with us in the bondage of tragedy. It will speak of the indestructible hope of salvation!» Paul Tillich, 1948, fra prekenen «Nature, also, Mourns for her Lost Good.»

Paul Tillich (1886-1965) er en av de viktigste lutherske teologene i nyere tid, en skarp tenker som integrerte de filosofiske retningene essensialisme og eksistensialisme. Han ga oss en grunnleggende ny måte å tenke om Gud og tro på. Tillich hadde også andre sider enn de analytiske; naturmystikeren, ekstatikeren og romantikeren Tillich viser seg i sitatet over. I andre tekster møter vi eksistensialisten, med dyp interesse også for psykoanalyse. Og så, mot slutten av livet, buddhismen.

Tillich hadde et godt blikk for likhetene og forskjellene mellom buddhisme og kristendom, og det er disse jeg vil ta for meg i denne artikkelen. I Zenpunkt 6 skal vi gå dypere inn i det mystiske, og la den katolske teologen Richard Rohr strekke tankegodset fra Tillich helt inn i Guds rike.

Tillich er ny for meg, men jeg er bergtatt, og det er ingen vei tilbake. Han engasjerer eksistensielt, og det er en fryd å se ham boltre seg i spørsmål og perspektiver som opptar våkne mennesker så sterkt i vår tid. Men ikke alle elsker Tillich. Han omtales som vanskelig, uklar og inkonsistent, eller med følgende drepene karakteristikk på akademiker-språk: «Thus Tillich never gets out of his own hermeneutic circle.» Au da! Så jeg advarer: Jeg har ingen kritisk distanse til Paul Tillich, og jeg forstår nok lite. Men jeg anbefaler ham varmt. Jeg har arbeidet med «Dynamics of Faith», «The Shaking of the Foundations» og «Christianity and the Encounter of World Religions». «The Courage to Be», «Morality and Beyond» og «On the Boundary» venter. Den siste er hans selvbiografiske essays, fra et liv i grenseland.

Stor i vest, læregutt i Japan

I 1960, da Paul Tillich var 74 år og anerkjent teolog, reiste

han til Japan og satte seg inn i buddhismen gjennom samtaler og praksis. Det var «a volcanic experience». Endelig fant han innsikter som stemte med hans egne opplevelser av mystisk kommunikasjon og enhet med naturen. Tanken om at mennesker og andre livsformer er «fellow sufferers» i en form for likeverd skiller seg skarpt fra den tradisjonelle kristne tenkingen. Også diskusjonene om gudsbegrepet og hellighet var fruktbare, der Tillich's begrep om «the ground of being» kunne ses i sammenheng med «emptiness» og «nothingness».

Slike dialoger er sjeldne. Denne kunne skje fordi Tillich åpnet for at buddhistene kunne ha rett. Han var opprørt over Karl Barths lære om at det bare finnes én sann åpenbaring av det hellige, og at det er den kristne. En slik «religionsteologisk eksklusivisme» innebærer også at det å bekjenne seg til kristendommen er den eneste mulige veien til frelse. Tillich går langt i den andre retningen: «There are revealing and saving powers in all religions. God has not let himself unwitnessed». Når vi mennesker forstår det hellige ulikt, er det fordi vi er begrenset både biologisk, psykologisk og sosialt. Dermed er det naturlig at likhetene kan være større i religionenes mystiske tradisjoner enn i deres troslære, praksisformer og institusjoner. Så var da også Tillich spesielt tiltrukket av den mystiske i buddhismen.

Tro som overgivelse

Mystikken var for Tillich både opplevelse og erkjennelseskilde. Rasjonalitet kan riktignok bringe mennesket et stykke på vei, selv i trosspørsmål, men «faith is not an act of any of his rational functions, as it is not an act of the unconscious, but it is an act in which both the rational and the nonrational elements of his being are transcended».

For Tillich handler tro verken primært om hva vi tror på, eller hvilke former troen vår tar: «Faith is the state of being ultimately concerned». Alle levende vesener har anliggende («concerns»), men mennesket har som det eneste vesenet også spirituelle anliggende. Hvis et anliggende er avgjørende («ultimate») for deg, er det dette som får legge premissene for de andre tingene du bryr deg om. Det er noe ubetinget, vi

kan tenke på det som et aksiom, eller en essens. Det å tro blir å akseptere noe som et avgjørende anliggende. Tro er å overgi seg: Du kan ikke tro «litt».

Det er mulig å tro på så mangt, sier Tillich. Troen på en nasjon blir et nærliggende eksempel for en tysker rett etter andre verdenskrig. Men man kan også tro på suksess i form av sosial aksept og/eller økonomisk velstand. Eller altså en Gud: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt.» (5 Mosebok 6,5)

Det er mulig å tro feil. Sett at du tror på sosial aksept, og du innretter livet ditt for å oppnå dette. Så får du alt du drømte om - men det kjennes tomt og meningsløst. Troen var feilplassert. Sosial aksept viste seg å være et falskt avgjørende anliggende. «When fulfilled, the promise of this faith proves to be empty».

Samtidig: Det er ingen garanti å tro på Gud heller. Hva hvis vi velger å tro på kirkens bilde av ham, og det bildet er feil? Det er like ille, da tror vi ikke på Gud, men en avgud, og dermed blir også denne troen tom. Men hva hvis du tror på noe ekte, men velger feil vei dit? Sånt skjer, selv Luther kunne beholde sin barnetro. Men tomheten når du har valgt feil avgjørende anliggende, den kan gi en alvorlig eksistensiell krise, for du har satset så mye og har ingenting igjen. Denne formen for tomhet er snarere en hindring enn den åpenheten som buddhismen søker i tomhet.

Det felles hellige og menneskenes begrensede innsikt

Så når Tillich sammenlikner buddhismen og kristendommen, åpner han for at vi alle tror på noe essensielt som kan vise seg å være grunnleggende sett det samme, og som gjør det naturlig å lete etter uttrykk for noe felles hellig. Samtidig erkjenner han at menneskenes forsøk på å gripe og fortolke dette hellige kan variere sterkt, slik at vi også må vente tydelige forskjeller i troslære, praksis osv. Det interessante er at vi ikke kan vite hva som er felles hellig, slik at en drøfting av likheter og forskjeller mellom religioner alltid må være foreløpige. «Revelation is received by man in his finite, estranged

condition (...), always in distorted form». Samtidig er det viktig å tenke på disse tingene fordi troen er eksistensiell: tro krever overgivelse, og valget av «grunnleggende anliggende» vil påvirke våre liv.

Tillich begynner med å slå fast at felles for alle sanne religioner er at de hviler på en erkjennelse av det helliges tilstedeværelse her og nå - de har et sakramentalt utgangspunkt. Men buddhismen og kristendommen overskrider dette utgangspunktet i to ulike retninger: Mens buddhismen vektlegger det mystiske og erfaringen av det hellige som væren, vektlegger kristendommen det etiske og erfaringen av det hellige som det som skal bli.

Målet med tingenes eksistens

I stedet for å sammenlikne gudsbilder, menneskesyn og frelseslære, spør Tillich så: Hva anser religionene som det iboende målet med tingenes eksistens, det greske telos? I buddhismen er telos for alt og alle fullendt i Nirvana, der Nirvana er et ontologisk symbol med innhold hentet fra «the experience of finitude, separation, blindness, suffering, and, in answer to all this, the image of the blessed oneness of everything, beyond finitude and error, in the Ultimate Ground of Being». I kristendommen er telos for alle og alt fullendt i Guds rike, der Guds rike er et sosialt og politisk symbol med innhold preget av «the ruler of a realm who establishes a reign of justice and peace.»

Både buddhisme og kristendom vurderer eksistens som noe negativt. Nirvana står som motsats til en verden av tilsynelatende virkelighet, som den sanne virkelighet som alt annet kommer fra og skal vende tilbake til. Guds rike står som motsats til denne verdens riker med demoniske maktstrukturer som styrer historien og menneskeliv. Samtidig: Mens buddhismen ser verden som resultat av et ontologisk fall ned i endeligheten, ses verden i kristendommen som skapt av Gud og dermed grunnleggende god. Dermed: Mens det ultimate i kristendommen symboliseres i personlige kategorier, symboliseres det i buddhismen med transpersonlige kategorier som «absolutt ikke-væren». Mens mennesket i

kristendommen anses ansvarlig for «Fallet» og dermed som en synder, ses mennesket i buddhismen som et endelig vesen bundet til livets hjul i selvbekreftelse, blindhet og lidelse.

Slik jeg forstår Tillich's utlegning kan det se ut som kristendommen, kanskje særlig med tanken om Jesu liv og lære, holder «det dennesidige» eller med buddhismen «det relative» mer frem for menneskene som en utfordring til etisk engasjement.

Kontrasten er dermed stor. Likevel ligger det hellige som noe felles for religionene, og tvinger fram noen likhetstrekk både i forståelsen av telos og det ultimate. Den kristne tradisjonens forståelse av Gud som «selve væren» - esse ipsum – gjør det mulig for den kristne å forstå buddhismens konsept om absolutt ikke-væren. Konseptet peker mot det ultimates karakter som ubetinget og uendelig, og at det umulig kan beskrives med utgangspunkt i noe beskrivelig. Omvendt lærer dessuten mahayana-buddhisme at Buddha-ånden opptrer i ulike manifestasjoner av personlig karakter, liknende et personlig gudsbilde.

Buddhismens identitet og kristendommens deltakelse

Det felles hellige kommer altså til syne i likhetstrekk i forståelsen av Nirvana og Guds rike. Når Paulus identifiserer Guds rike med forventningen om at Gud skal være i alle, når Guds rike erstattes med symbolet «evig liv», eller beskrives som «the eternal intuition and fruition of God», har dette sterke likhetstrekk med Nirvana som «the state of transtemporal blessedness».

Men Tillich ser også en grunnleggende forskjell: den vanligste kristne forståelsen av Guds rike er en der mennesket er et deltakende subjekt, mens mennesket i Nirvana inngår i en identitet. Med identitet følger medfølelse, og medlidelse, når din lidelse blir min lidelse gjennom min identifikasjon med deg. Medlidelsen kan være en aktiv form for kjærlighet, sier Tillich, til stor gevinst for den som mottar den. Det kristne motstykket er agape, den formen for aksepterende kjærlighet som Gud har for mennesket og som mennesket også gjennom deltakelse kan ha for andre mennesker, venn eller fien-

de. Agape hevdes å ha en transformerende kraft som medlidelsen mangler, i en transformasjon i retning av Guds rike for både enkeltmennesker og hele samfunn. Til gjengjeld kan mottakeren oppleve agape-kjærligheten som mer nedlatende enn den buddhistiske medlidelsen.

Forskjellen mellom identitet og deltakelse viser seg også i relasjonen mellom mennesket og naturen. I buddhismen, med vegetarianisme og en reinkarnasjonslære som omfatter dyr. I kristendommen, med et syn på mennesket som skapt i Guds bilde og dermed både kvalitativt forskjellig fra og høyerestående enn dyrene. Her har mennesket et forvalteransvar overfor naturen, gjerne forstått som en rett til å underlegge seg den. Kristne mystikere kan riktignok ha en naturforståelse som klinger langt mer av zen. Tenk bare på Frans av Assisi som forholdt seg til dyr som sine søstre og brødre, og fikk selv fuglene til å lytte når han talte.

Likevel, kanskje er det her møtet mellom zen-buddhismen og kristendommen er mest løfterikt. Er det tid for at ydmykhet skal ta hovmodets plass i det vestlige menneskets møte med den Andre, overfor alle sansende vesener? Naturmystikk, stillhet og kanskje et glimt av Guds rike som det nakne nå, det skal vi høre mer om i Zenpunkt 6.

Tyra Ekhaugen, prestestudent og praktiserende ved Rinzaizen-senter.

Fuketsu's Speech and Silence

A monk asked Fuketsu, “Both speech and silence are faulty in being *ri* or *bi*. How can we escape these faults?” Fuketsu said,

*“I always remember the spring in Konan,
Where the partridges sing;
How fragrant the countless flowers!”*

Fuketsu (896-973) was Rinzaï's great-grandson in the Dharma lineage. The koan above is from Mumonkan, case 24.

Ri and *bi* are Buddhist terms meaning inward and outward action of the mind, respectively. Inward alone is faulty; outward alone is also faulty; speech is outward and silence is inward, and both are faulty; how can we be faultless? That is the monk's question.

Tom zendo. Stillhet. Ingen ventetid.

RZS' sekretær, Thor Arne Sæterholen, har besøkt det nedstengte senteret – (Styret snakker)

Liv og død er en alvorlig sak

Sansende vesener er talløse. I skrivende stund er over 3 millioner mennesker døde av covid-19 verden over, et tall som fortsetter å øke. Her i Norge er vi blant de minst hardt rammede, alltid privilegerte, men også her tærer pandemien på oss: mentalt, fysisk, økonomisk. Også her går menneskeliv tapt. Så hva gjør vi? Hva skal jeg gjøre nå? Det samme svaret som før: alltid være til stede i øyeblikket; gripe dagen, men aldri holde den fast?

Tiden flyr hurtig som en pil

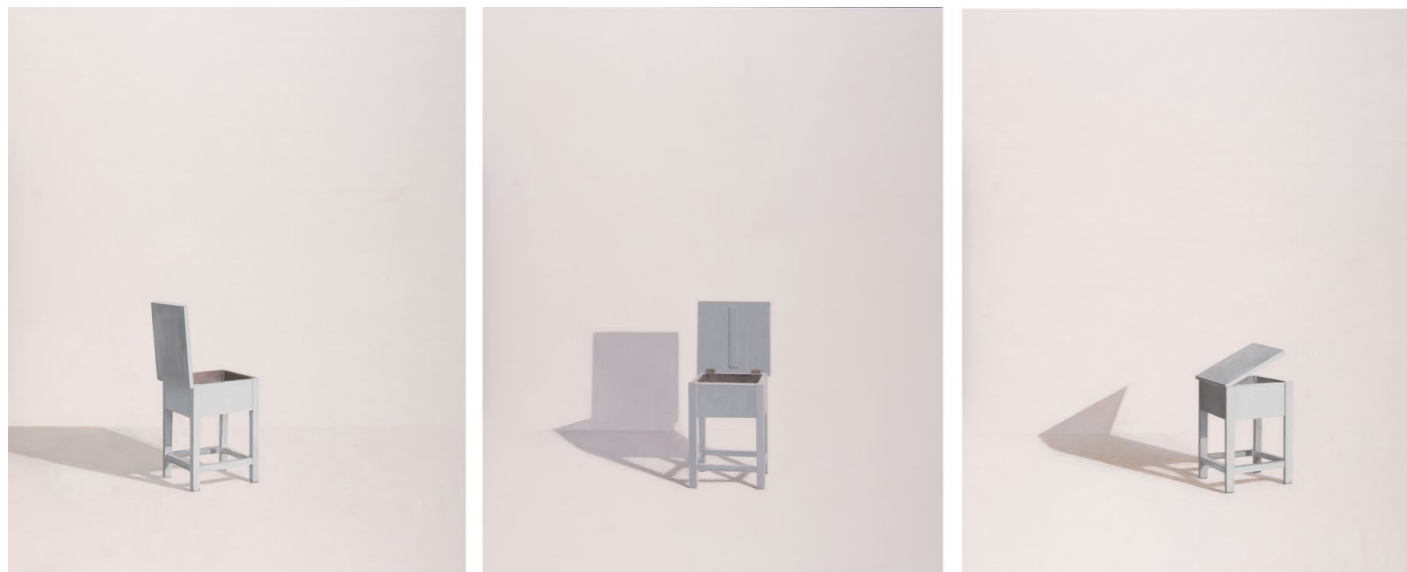
Grådighet, hat og innbilning oppstår uopphørlig. Jeg låser meg inn på senteret. Det første jeg kjenner er den karakteriske lukten her. Lukten av røkelse, men også lukten av sangha; lukten av tilflukt. Muligens også en eim fra drakter som burde vært vasket. Uansett: her føler jeg meg hjemme! Shoji-loggen forteller meg at den siste gangen vi var samlet her fysisk var mandag 9. november. Plantene lever fortsatt; håndspriten florerer – det er bare å starte igjen så snart vi får lov. Men vil det bli som før? Har denne tiden bare vært en ventetid?

Enhver må være årvåken oppmerksom

Dharmaportene er talløse. Jeg går forsiktig inn i zendo, venstre fot først. Jeg bukker. Puster. Ser. Mattene og zafuene er på plass. Ingen friske blomster på butsudan, men det kan raskt ordnes. Alt er klart. Zendoen er tom, og full. Full av års oppsamlet praksis, hardt arbeid, såre muskler, plutselige innsikter, like plutselig borte. Så stille som nå har det likevel aldri vært her. Jeg må sitte. Kjenne på det. Jeg var ikke forberedt på denne sterke følelsen av kjærlighet ved synet av kvistmønsteret på gulvet. Savnet av mine sanghabrødre- og søstre.

Aldri skjødesløs, aldri ødsel.

Buddhaveien er uovertreffelig. Praksisen har vært et viktig holdepunkt for meg under pandemien. Paradoksalt nok har jeg aldri sittet mer enn nå som senteret har vært stengt. Rett utenfor zendo henger vår kaihan (også kalt han), det massive trebrettet shoji slår på under zazenkai/sesshin, og som signaliserer at vår tid er begrenset; at den aldri må kastes bort. Å, som jeg skulle ønske at vi alle var samlet under zazenkai nå, at shoji var her, at han'en fikk lyde som den lød i februar 2020. Men det er stille. Helt, helt stille. Vi må likevel lytte.

Ill: Ida Lorentzen

Ill: Ida Lorentzen

ZENPUNKT

Et tidsskrift utgitt av Rinzai zen-senter Oslo

Henvendelser, tekster, innlegg osv. sendes til: zenpunkt@rinzai-zen.no

Postadresse: c/o Petter Lohne, postboks 6868 St Olavs Plass, 0130 Oslo

Ansvarlig utgiver er: Rinzai zen-senter Oslo, Grønlandsleiret 31, 0190 Oslo

Nettsted: <https://www.rinzai-zen.no>

Ansvarlig redaktør: Petter Lohne

Redaksjonsmedarbeidere: Pål Jakob Walstad, Jo Michael de Figueiredo og Helene Støversten.

Layout/design: Jo Michael de Figueiredo

For- og baksideillustrasjon: Ida Lorentzen

Zenpunkt nr. 5 er utgitt i august 2021

Zenpunkt nr. 1, 2, 3 og 4, og tidligere utgaver av tidsskrift utgitt av RZS; Nordlys og Zenpraksis, finner du via lenke på RZS sin hjemmeside.

ISSN 2535-7751 (trykt utg.)

ISSN 2535-776X (online)

Hvis du kommer over Zenpunkt i papirutgave og vil ha det med deg, send oss 50 kroner til Vipps-nr. 24493, og merk med *Zenpunkt*.

